

ossa laedentibus (ab 249. ad 297.), habebit historiam, & curationem morborum praecipuorum in ossibus. Inprimis si ἀγκύλωσις additur. Quae immobilitas articulationis cum tumore duriori. Callo fracti ad articulum ossis, inspissato linimento Haversiano, ligamentis rigescentibus, exostosi ad juncturas, inprimis originem debet. Difficillima curatio petenda ex diversitate causae.

557. Qui vero omnes morbos, hucusque descriptos, oculisque subjectos intellexit ita, ut horum enarratas causas, naturam, effectus, curationem cum cura expenderit; dein autem internis tectisque corporis partibus eadem omnia applicuerit; atque deinde cum ipsis internorum morborum phaenomenis composuerit; videbit interna externis reapse congruere; externos chirurgicos primo pertractando; nec aliter ordinati quid, vel veri, in Praxi Medica fieri posse, aut doceri.

DE MORBIS INTERNIS ET DE FEBRIBUS IN GENERE.

558. **F**ebri, frequentissimus morbus, inflammationi individuus comes, plurium morborum, mortis, & saepe nationis optima causa, nunc explicanda.

559.

559. Cujus quia abdita habetur natura, summa ope cavendum ab omni errore, in illa indaganda.

560. Errori tamen facilem hic occasionem praebet ingens numerus symptomatum, quo plerumque stipatur, & sine quibus tamen febris esse potest.

561. Ut ille vitetur, opus erit ex infinitis (560.) illa phaenomena sola eligere, quae omni feбри semper adsunt; quorumque cognita praesentia omnes Medicos docet, febrim adesse, quorum absentia judicant hominem a febre immunem esse.

562. Dein ex his detectis (561.), riteque expensis, natura febris individua invenienda erit.

563. In omni Febre a causis internis orta horripilatio, pulsus velox, calor, vario febris tempore vario gradu; adsunt.

564. In qua febre haec tria (563.) velociter, & cum periculo decurrunt, illa Acuta dicitur.

565. Ubi tarde, idque cum periculo, vel sine eo, Lenta vocatur.

566. Utraque (564. 565.) communis sive epidemica, vel huic illive homini singularis.

567. Acuti febriles morbi vocantur, quos dicta febris (564.) comitatur, Chronici febriles autem, in quibus adest febris (565.).

568.

568. Hinc illorum omnium (567.) explanatio pendet a cognita prius febris natura.

569. Quae petenda ex consideratione trium communium symptomatum. (563.)

570. Quae (563.) quidem in omni febre adsunt, sed sola velocitas pulsus adest ex his omni febris tempore, ab initio ad finem, eaque sola Medicus praesentem febrim iudicat.

571. Adeoque quidquid de febre sic novit Medicus, id vero omne velocitate pulsuum sola cognoscitur, a morte cessat omnis febris.

572. Causa ergo velocitatis hujus (571.) proxima est pariter causa febris, sic cognitae, proxima.

573. Ergo velocior cordis contractio. Igitur affectio vitae conantis mortem avertere, tam in frigore, quam in calore.

574. Ergo velocior reciprocus influxus liquidi nervosi, & cerebelloso in musculos, & sanguinis in vasa, & cava cordis.

575. Omnis fere febris, haecenus observata, quae a causa interna oritur, incipit primo cum sensu frigoris, concussionis, horripilationis, majori, minori, brevi, diuturno, interno, externo, pro varietate subjecti, causae, febris ipsius.

576. Quo tempore (575.) velox, parvus;

vus, saepe intermittens pulsus, pallor saepe extremorum, frigus, rigor, tremor, insensibilitas.

577. Unde liquet, stagnare tum humores sanguineos in extremis vasculis, & simul tamen causam cor irritantem (574.) adesse.

578. Ex quibus (577.) causa omnium phaenomenon, (575. 576.) tum apparentium, intelligitur.

579. In omni febre, his (575. 576. 577.) praegressis, oritur calor, major, minor, brevis, diuturnus, internus, externus, universalis, vel loci, pro varietate febris.

580. Qui (579.) quum sequatur febriam jam natam patet magis ejus effectum, quam causam, vel naturam esse.

581. Adeoque velocior cordis contractio, cum aucta resistantia ad capillaria, febris omnis acutae ideam absolvit.

582. Horum vero (581.) utrumque in animali vivo produci potest ab causis numero & varietate infinitis; tumque vel simul, vel seorsum fieri; unoque nato, facile alterum sequetur.

583. Quare febris causa proxima. (581.) infinitas causas pro suis proximis agnoscit.

584. Quae tamen dividuntur, quod vel singulares sint cuique; vel universales, pluribusque communes; quae plerumque
aeri,

aeri, victui, vitae eidem debentur.

585. Ergo febris causae singulares sunt, vel epidemicae.

586. Propiores singulares causae (583.) referri possunt ad quaedam capita: *α.* Ingesta acria, cibi, potus, condimenti, medicamenti, vel veneni titulo, eadem donata hac proprietate, ut digeri, moveri, excerni nequeant; aut ea copia assumta, ut irritent, suffocent, obstruant, putrescant. *β.* Retenta intra corpus, quae excerni solebant, ob frigus, unctiones, animi affectus tristes, cibos, potus, medicamenta, venena, aerem nebulosum pinguem, quietem, exercitia solita remissa, obstructions, compressiones a contentis, vel ambientibus. *γ.* Gestā, ut motus nimius animi, vel corporis, calor, aestus. *δ.* Applicata externa, acria, pungentia, rodentia, lacerantia, urentia, inflammantia. *ε.* Quae humores, horumque motus valde immutant. ut multa externa, vel interna, fames, evacuatio, pus, aqua, ichor hydropticorum, Empyicorum, serum acre allicubi collectum, bilis accensa, inflammatio, suppuratio, gangraena, cancer, vigiliae nimiae, acriora cujuscunque rei studia, venus nimium culta. &c.

587. Febris effectus, celerior liquorum expulsio, propulsio, stagnantium agitatio,

tio, omnium permistio, resistentis subactio, coctio, secretio cocti, crisis ejus, quod stimulo & coagulo febrim produxerat; sanorum mutatio in morbosam indolem; sanorum mutatio in indolem aptam ferre ea, quibus minus adsuetus erat aeger; liquidissimi expressio; reliqui incrassatio; fitis, caloris, doloris, anxietatis, debilitatis, lassitudinis, gravitatis, ἀνορεξίας productio.

§88. Quo lentor citius solvendus, (577.) & irritatio brevius sopienda, (574.) eo febris levior, brevior, magis salutifera, & contra. Quin etiam pro vario utriusque gradu, & concursu, varia erit.

§89. Atque hinc febris saepe medicamento virtutem exercet ratione aliorum morborum.

§90. Hinc initia, incrementa, status, decrementum, crisis, mutatio, sanatio febris, varia sunt in ipsis acutis & singularibus.

§91. Febris desinit in mortem, alium morbum, inque sanitatem.

§92. In mortem, vitio destructi per nimiam vim solidi; aut peccato liquidi ita depravati, ut vasa obstruat vitalia, aut ea, per quae nova liquida in locum perditorum ingeri debent. Hinc inflammationes, suppurationes, gangraenae febriles in vi-

see-

feribus vitalibus, corde, pulmonibus, cerebello; vel ulcera aphthosa in primis viis, causa frequens mortis ex febre.

593. In alium morbum definit, dum vel agitatione nimia vasa laedit, & liquidiora dissipans reliqua inspissat; vel nimis debili actioni impar est resolvendo sua vi coagulato; vel deponendo materiem criticam in vasa quaedam obstructa, dilatata, vel rupta; hinc maculae rubrae, pustulae, erysipelas, morbilli, variolae, phlegmonae, bubones, parotides, abscessus, gangraenae, sphaceli, scirrhi &c.

594. Terminatur in sanitatem, 1° quoties materialem febris causam sua vi subigit, solvit, mobilem reddit, insensibilis perspirati specie expellit, simulque impetum suum, aequabili circulatione reddita, sopit. Haec est resolutionis via, similis fere in toto, ut prius dictum de parte. (386.) Aut etiam, 2° si materies mali ejusdem vi febris subacta, soluta, mobilis reddita, tamen aliquam retinet dotem, qua aequabili circulationi repugnat, vasa stimulat, hinc excitata sensibili quadam evacuatione expellitur; hinc sudor, saliva, vomitus, diarrhoea, urina, post coctionem, & statum, fere intra quatuordecim dies facta crisi.

595. Tandem, si materies mali ejusdem vi

vi febris subacta, soluta, mobilis reddita, sanis iterum assimilata humoribus, fluit sine ulla crisi, aliove morbo.

596. Genius, discrimen, duratio febris acutae, si observantur ab initio, per adscensum, usque ad statum, docent ejus exitum, mutationem, finem.

597. Ideoque ex omnibus his (ab 558. ad 597.) enarratis generalia diagnosios & prognosios dogmata in febribus facile elici queunt.

598. Curatio optima februm generalis obtinetur, si 1. Vitae, ejusque viribus consulitur. 2. Acre irritans corrigitur, expellitur. (574.). 3. Lentor dissolvitur, expellitur. (577.) 4. Symptomata mitigantur (587.).

599. Vitae & viribus consulitur, cibus & potibus fluidis, facile digerendis, putredini adversis, siti contrariis, appetitui citando idoneis, causae morbi cognitae oppositis.

600. Cibus dandus eo tempore, quo abest febris, aut quo ejus impetus saltem erit lenior.

601. Et quidem copia parca, saepe repetita: ne nimis laborare cogantur viscera, mutenturve.

602. Copia determinatur, & vis cibi

I. ex praevisa duratione febris (588. 589.

I

590.

590. 596. 597.) ad dies, 1, 4, 7, 9, 11, 14, 21, 30, 40, 60; debet enim tantum dari quo vires sustineri queant, ut sufficiant coctioni, & crisi. Quo brevior morbus, eo minus & debilius offerendum, & contra. 2. ex aetate aegri cognita; quo enim origini propiora, vel senectuti summae, eo difficilius in ediam ferunt animalia. 3. Status & vehementia morbi si cognoscuntur, varium copia & virtute cibum postulant: in *anxiam* tenuissima, & pauca, in adscensu & descensu eo plus, & meracius dandum, quo magis ab ea distat morbus. 4. a loco quem aeger incolit, qui enim aequatori vicini tenuem victum facile, polis autem propiores difficulter eum ferunt. 5. ab anni tempestate, quum aestas tenuissima, hyems validiora perat. 6. a consuetudine aegri, & temperie ejusdem naturali; qui enim sanus lautissimis usus ea facile distat, aeger pluribus eget ob vasa & viscera his assueta. 7. a sensu levi, vel gravi, assumpta sequente.

603. Acre irritans externe haerens; (ut vitri, metalli, ligni, lapidis, ossis, fragmenta acuta; aut stimulantium, rubefacientium, rodentium, vesicantium, causticorum, septicorum, venenatorum applicata), cognitum, quantocyus auferendum; dein ille locus, cui inhaeserunt, & laesus

laesus inde est, fovendus erit lentis, mucosis, oleosis blandis, anodynis, leniter aperientibus.

604. Acre irritans interne haerens, (ut inflammationis, suppurationis, gangraenae, sphaceli, canceri, ossis, ichoris, puris, lymphae acris & stagnantis acrimonia) tolli, vel corrigi debet juxta leges ante datas in historia horum morborum praemissa, si acre Epidemicum, vel venenatum, corpore receptum, vitam irritat, id ex lege epidemicis praescripta tractari debet, (1407. ad 1412).

605. Acre irritans in ipsa liquida indutum usu sex rerum non naturalium tolli, vel corrigi potest, & debet, pro sua indole varia cognita, variis auxiliis.

1. A motu nimio; quiete corporis & animi humectantibus, diluentibus, blandis lenientibus.
2. A nimio calore aëris; temperando illum exhalatione frigidae, maxime plantis nonnullis; huic propriis negotio; potu aquae subacidae, leviter nitrosae, cum vini subaciduli pauxillo, cibo subacido, leviter demulcente, parum salito; medicamentis vero similibus.
3. A nimis humido aëre; largo foco ex aromaticis resinosisque lignis; exhalatione aromatum,

I a

4. Ab

4. Ab aere acri putrefaciente; hunc emendando accenso nitro, pulvere pyrio, vapore aceti, fale prunis insperfo.
5. Ab animi affectibus, hos sedando ratione, contrariis affectibus, varietate obsectorum anodynis, opiatis.
6. A cibus acribus acidis; id acre diluendo, demulcendo, absorbendo, immutando in falem compositum; aquosa, gelatinosa animalium, oleosa, cretacea, ostracodermata, lapides animalium, terrae pingues, sales alcalini fixi, volatiles, simplices, compositi, id efficiunt. Vid. (60. ad 69.)
7. A cibus acribus salinis, acrimoniam diluendo per aquo a, tumque evacuando simul; demulcendo per lenta, oleosa; corrigendo per lixiviosa ex calce viva.
8. A cibus acribus aromaticis calefacientibus; diluendo per aquosa; corrigendo per acida; resolvendo & detergendo per saponacea acida; demulcendo per blanda gelatinosa. Quum alcalescentia acria huc spectent, & illa hinc intelliguntur.
9. A cibus animalium ex partibus alcalescentibus; per ea, quae descripta (76. ad 91.)
10. A cibus copia peccantibus, stomachum constringentibus dilutione, inedia, vomitu, solutione alvi.

11. A potu acri fermentato, vel fermentante, acido, oleoso, aromatico, destillato vel simplici inducta acrimonia tollitur iisdem remediis (No. 5. 6. 8. hujus.).

12. A nimia vigilia; curatur iisdem, ac (No. 1. 2. 5. hujus)

13. Si a retentis intra corpus excrementis acrimonia alcalina, acida, oleosa, saponacea putrida; haec reddenda fluxilia; viae lubricandae, emissaria aperienda; vires expellentes stimulantiae, augendae; haec facienda per externa, interna.

606. Emissaria aperiuntur solvendo impactum; laxando obstructum; id balneo, fotu, frictu, abrasione pilorum, mundatione cutis fit. Vid. (107 ad 144.)

607. Id quod ad extrema vasorum conicorum stagnat ex nimia sanguinis copia, qua vasa comprimuntur, reducitur in fluorem imminuta sanguinis copia per sectionem venae; id docent signa plethorae. (106. ad 107.)

608. Quod ibi haeret, ad extrema capillaria, ob fibras horum spasmo contractas, & hinc arctatas, solvitur laxatis fibris; (53. ad 55.) & acri contractionis causa ablata, (35. 36. 54. 66. 67. 88. 102. 103. 104. 105. 127. 128.) unde peti debet, quod hic requiritur.

609. Quod haeret ob visciditatem &

I 3

len-

lentorem proprium solvetur variis remediis, quorum primum vis ipsius febris ita moderata, ut valeat coagulatum hoc solvere (587. 589. 593. 594); adeoque huc requiritur, ut sic temperetur impetu, *α.* ne inflammationes, suppurationes, gangraenas, sphacelosve queat producere (592): cuius periculum imminere docet vehementia symptomatum, maxime caloris, comparata cum virtute vasculorum. *β.* ne nimio motu dissipentur liquida: id vero denunciat siccitas narium, oculorum, gutturis linguae raucedo, arida cutis, urina parvior, pulsus parvus, celer, inaequalis. *γ.* neque ut ante coctionem torpeat nimis, ita ut materiem morbi non valeat subigere, movere, fecernere, excernere: id cognoscitur, si languent actiones vitales omnino, necdum apparente signo pepasmi.

610. Si itaque exorbitare deprehenditur (101.), moderamen fit abstinencia, victu te ui, potu aquae, aëre frigidiusculo, animi affectu leni, venae sectione, clysmate refrigerante, medicamentis blandis, aquosis, glutinosis, refrigerantibus, anodynis, opiatibus: confer (92. ad 106.)

611. Si feignior apparet, excitabitur ope Cardiacorum desumptorum ex cibo, potuque m racioribus, aëre paululum calidiore, animi affectu magis excitato, medicamentis acri-

acrioribus, volatilibus, aromaticis, fermentatis, frictione, calore, motu musculari, balneis, fomentis.

612. Alterum post primum (609.) remedium, quo visciditas tollitur, est elateris in vasis restitutio, minuto liquido per missiorem largam, citam, ex magno vulnere, sanguinis, aucto dein, vel simul, motu per stimulantia.

613. Tertio idem viscidum fluidum redditur diluendo potu, balneo, fotu, clysmate, aquosis, tum simul fricando.

614. Agunt ea optime si calida, aquosa, salita, aromatica, amara, lactescencia, frigida fumuntur.

615. Quae (613. 614.) ut bene, cito, tuto, valide agant, missio sanguinis praemissa prodest, nam parat ingressum, miscelam, actionem.

616. Simulac viscidum his (609. 610. 611. 612. 613. 614. 615.) solutum, iisdem continuatis, vel auctis, pellitur, & expellitur: sed & saepe jam emendatum expulsu non egebit (594. N°. 1.)

617. Symptomata ex febre acuta singulari orta in primis haec sunt: frigus, tremor, anxietas, sitis, nausea, ructus, vomitus, debilitas, calor, aestus, siccitas, delirium, coma, pervigilium, convulsio, sudor, diarrhoea, pustulae inflammatoriae.

618. Quae omnia (617.) orta ex febre (581. 587.) ut sua causa, hac ablata (594. 595. 598. ad 617.) cessabunt; adeoque, si ferri queunt tam diu sine periculo vitae, singularem curationem vix requirunt.

619. Quin saepe oriuntur ex conatu vitae se disponentis ad crisin, vel ad materiae criticae excretionem, tum hanc praecedunt, comitantur, sequuntur, nec turbari debent.

620. Si vero intempestiva, nimis saeva, quam ut ferri a vita possint, aut ab aegri patientia, vel aliud gravius malum productura sunt, tum singula sunt lenienda suis remediis propriis, habita semper ratione causae, (586.) & status (590.) morbi ipsius.

FRIGUS FEBRILE.

621. **F**rigus in febrium acutarum initiis ponit attritum liquorum in se mutuo. & in vasa, minorem; motum circulatorium imminutum; liquidum ad extrema stagnans; cor minus contractum; minus evacuatum; spiritus cerebelli minus influentes.

622. Efficit, si diu manet validum, polyposas in vasis majoribus, circa cor, concretiones; in minoribus vero, expresso suo liquido, evacuationes; hinc multa, & gravia mala in utrisque.

623.